

แนวคิดคุณค่าและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีถวายจองพาราจังหวัด แม่ฮ่องสอน

Value Concepts and Principles of Buddhism That Appear in the Tradition of Offering Jong-Para in Mae Hong Son Province

พระสมุห์วรวิทย์ กนตวณฺโณ

Phrasamu Worawit Kantavanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

Corresponding Author, Email: yanaaklaysuk62@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดคุณค่าและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีถวายจองพาราจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีถวายจองพาราเป็นประเพณีที่มีคุณค่าหลายประการทั้งในด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรม คุณค่าทางศาสนา ช่วยในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคม และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีถวายจองพารา ได้แก่ การให้ทาน การรักษาศีล และการภาวนา เป็นการเสริมสร้างความสงบในจิตใจและพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา แสดงความกตัญญูต่อพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ ปกป้องคุณธรรม สร้างความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนการทำบุญและปฏิบัติธรรมช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีจิตใจสงบสุขและพัฒนาจิตวิญญาณ เช่น ความมีน้ำใจ การให้และการแบ่งปัน การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ช่วยส่งเสริมการค้าขายในชุมชนและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรมสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักและสืบสานประเพณีวัฒนธรรมต่อไป

คำสำคัญ : แนวคิดคุณค่า, หลักพุทธธรรม, จองพารา, แม่ฮ่องสอน

Abstract

This academic article aims to study Value concepts and principles of Buddhism that appear in the tradition of offering Jong-para in Mae Hong Son province.

The results of the study found that: The tradition of offering Jong-para is a tradition that has many values in terms of religion, society and culture. Religious values, help in maintaining and passing on Buddhism to remain in society. and strengthening the relationship between individuals and Buddhism. The principles of Buddhism that appear in the tradition of offering Jong-para include giving alms, keeping the precepts, and praying. They promote peace of mind and develop wisdom. which is an important principle in Buddhism. Show gratitude to Buddhism and the monks. Cultivate morality, build unity, build relationships in the community. and do activities together. Making merit and practicing Dhamma help participants have a peaceful mind and develop spirituality such as generosity, giving and sharing. Supporting the community economy helps promote trade in the community and generate income from tourism. Traditional and cultural tourism can attract tourists and generate income for the community. Promoting local culture helps promote and preserve local culture. Let the new generation get to know and continue cultural traditions.

Keyword: Value concepts, Principles of Buddhism, Jong-para, Mae Hong Son

บทนำ

อัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ล้วนเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อในพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับชาวไทยใหญ่ (ชาวไต) บ้านเมืองปอน ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน ชาวบ้านดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ทำสวน ทำไร่ ปลูกข้าว กระทบเทียน และถั่วลิสง ซึ่งยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของความเป็นไทยใหญ่ บ้านเมืองปอน คำว่า ปอน นั้นมาจากคำว่า พร หมายความว่า เป็นเมืองที่มีสิริมงคล บางความเชื่อให้ความหมาย ปอน ว่าหมายถึง พญา หรือ เป็นเมืองใหญ่ หรือ ผู้ปกครองเป็นพญาที่ยิ่งใหญ่ ชุมชนเมืองปอนยังคงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของชาวไทย

ใหญ่เอาไว้ มีการเฉลิมฉลองประเพณีดั้งเดิมและศิลปะการแสดงของชนชาวไทยใหญ่เอาไว้ อย่างเหนียวแน่น ชาวไทยใหญ่ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือปฏิบัติตามคำสอนของพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการยึดถือปฏิบัติตามประเพณีทางศาสนาตามปฏิทิน 12 เดือนตลอดปี เมืองปอนเป็นที่รู้จักกันในเรื่องการรักษาสถาปัตยกรรมของไทยใหญ่เอาไว้อย่างเยี่ยมยอด

ชาวไทยใหญ่นั้นได้ก่อเริ่มที่จะมีประเพณีเป็นของตัวเองที่เรียกว่า “ประเพณีออกพรรษา (ออกหว่า)” ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของประเพณีออกพรรษา (ออกหว่า) ในเขตตำบลเมืองปอน ดำเนินมาเมื่อไรไม่ทราบได้ ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน คำว่า “ออกหว่า” เป็นภาษาไทยใหญ่ (ไตใหญ่) ซึ่งมาจากคำว่า “วสา” หรือ “วสันต์” ที่แปลว่า ฤดูฝน “ออกหว่า” คือ การออกจากฤดูฝน ส่วนคนพื้นเมือง (คนเมือง) จะเรียกประเพณีออกหว่า ว่า ประเพณี “ออกปะสา” หรือ “ออกพรรษา” ที่แปลว่า ออกจากฤดูฝน งานประเพณีจองพารา คือ ประเพณีส่วนหนึ่งในงานเทศกาลออกพรรษา (งานปอยเหลินสิบเอ็ด) คำว่า “จองพารา” เป็นภาษาไทยใหญ่แปลว่า “ปราสาทพระ”

ประเพณี 12 เดือน ของชาวไทยใหญ่ เป็นประเพณีนั้นจะมีเกือบตลอดปี และเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น เนื่องจากชาวไทยใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด และประเพณีส่วนใหญ่ก็จะมุ่งเน้นไปในเรื่องการทำบุญเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย

1. เหลินเจ้ง (เดือนอ้าย) ประเพณีปอยหลู่ข้าวใหม่ หรือ ถวายข้าวใหม่
2. เหลินกำ (เดือนยี่) เป็นประเพณีปอยปางวาด หรือ งานบิณฑบาตกรรมของพระสงฆ์ และเทศกาลข้าวปัก คือ เอาข้าวใหม่มาตำคลุกด้วยงา แล้วจิ้มกับน้ำอ้อย
3. เหลินสาม เป็นประเพณีปอยหลู่ข้าวหย่ากู่ หรือข้าวเหนียวแดงคลุกกับงาขาว ผสมกับน้ำอ้อย ถั่วลิสง และ เป็นประเพณีปอยก่องโหล หรือถวายก่องพินให้กับพระพุทธเจ้า
4. เหลินสี่ เป็นประเพณีปอยสำอาง หรือ งานบวชลูกแก้ว
5. เหลินห้า เป็นประเพณีชอนน้ำพารา หรือ งานสงกราน้ำพระ ประเพณีกันตอ หรือ งานขอขมาพระผู้ใหญ่และพ่อแม่ ผู้สูงอายุในวัดในหมู่บ้าน และ เทศกาลทำข้าวมูนท้อ หรือ ขนมท้อที่ทำมาจากแป้งข้าวเจ้าผสม
6. เหลินหก เป็นประเพณีปอยจำตีทราย หรือ งานถวายเจดีย์ทราย
7. เหลินเจ็ด เป็นประเพณีหลู่ใจบ้าน หรือขึ้นเจ้าเมือง และ งานสวดปริกในหมู่บ้าน หรือสวดเจริญพระพุทธรมณดีในหมู่บ้าน
8. เหลินแปด เป็นประเพณีปอยหลู่ตานสำอางานกำหว่า หรือ งานถวายผ้าอาบน้า ผงก่อนเข้าพรรษา
9. เหลินเก้า เป็นประเพณีปอยจำกะ หรือ งานถวายทานอาหาร สิ่งของให้กับผู้มา

ปฏิบัติธรรมถืออุโบสถศีล

10. เหลินสิบ เป็นประเพณีข้าวต่างหอมต่อโหลง หรือ งานถวายข้าวมธุปายาส

11. เหลินสิบเอ็ด เป็นประเพณีแสนหอมโก๋จำ หรือ งานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไป ประเพณีปอยพาราลงเมือง หรืองานเทโวโรหนะ ทำแข่งช่างปั้นต้อนฮับพารา คือ ทำประสาทต้อนรับพระพุทธเจ้าลงมาจากดาวดึงส์ โดยมีการประดับประดา อาทิ มีผลไม้ต่างๆ เพียบพร้อมไว้ถวายประเพณีปอยกันตอ หรือ ขอขมาพระผู้ใหญ่ครูบาอาจารย์ผู้เฒ่าผู้แก่และผู้ที่เรานับถือ

12. เหลินสิบสอง เป็นประเพณีหลู่สังกาน หรืองานถวายจีวร ลองหอมจงแปดหลัง หรือ งานตักบาตรรอบปราสาทแปดหลัง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549: 112)

ประเพณีแห่จงพารา คือ ประเพณีบูชาปราสาทพระของคนไตหรือชาวไทยใหญ่ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับชาวแม่ฮ่องสอน อีกหนึ่งอย่าง ซึ่งประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ด จะจัดขึ้นในเดือน 11 ระหว่างขึ้น 13 - 14 ค่ำ ประชาชนจะซื้ออาหารและสิ่งของต่าง ๆ สำหรับไปทำบุญที่วัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เมื่อถึงรุ่งเช้ามีตของวันขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งตรงกับวันออกพรรษา จะมีการตักบาตรเทโวโรหนะ ตอนกลางคืนตามบ้านเรือนและวัดต่าง ๆ จะมีการจุดประทีปโคมไฟสว่างไสวมีการแห่ “จงพารา” หรือ “ปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้า” ซึ่งตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงามมีการแสดงการละเล่นพื้นเมืองและมหรสพต่างๆ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2549: 112) การบูชาจงพารา คือ การสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่จะเสด็จลงมาจกสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ เทศกาลนี้จัดขึ้นระหว่างวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันแรม 8 ค่ำ เดือน 11 โดยก่อนถึงวันงานจะมีการจัดงานตลาดนัดออกพรรษามีการนำสินค้าต่างๆ ที่จะใช้ในการทำบุญ เช่น อาหาร ขนม ดอกไม้ เครื่องไทยทานมาวางขายเพื่อให้ชาวบ้านได้หาซื้อข้าวของเครื่องใช้ในการเตรียมงาน และมีการจัดเตรียมสร้าง “จงพารา” ซึ่งเป็นปราสาทจำลอง ทำด้วยโครงไม้ไผ่ ประดับลวดลายด้วยกระดาษสา กระดาษสีต่าง ๆ หนอกกล้วย อ้อยและโคมไฟ ตกแต่งอย่างสวยงามเพื่อใช้สมมติเป็นปราสาทรับเสด็จพระพุทธองค์จากสวรรค์ จากนั้นก็จะยก “จงพารา” ขึ้นไว้นอกชายคา นอกรั้ว หรือบริเวณกลางลานทั้งที่บ้านและที่วัด ประเพณีนี้มีพื้นเพจากความเชื่อที่ว่าถ้าได้จัดทำจงพาราหรือปราสาทพระรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่บ้านของตนเองแล้วครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข ได้บุญกุศล ส่งผลไปถึงการประกอบอาชีพ และจะได้รับผลสำเร็จตลอดทั้งปี

จงพาราจะมีส่วนประกอบโครงที่ทำจากไม้ไผ่ บุด้วยกระดาษสา ตกแต่งด้วยกระดาษสีบุลายศิลปะชาวไต ซึ่งมี 2 กลุ่มลาย คือ กลุ่มนอนเคอ (ลานเคลือเถา) ลักษณะลายที่

เขียนเป็นเถาติดต่อกัน ประกอบด้วยก้าน ใบ ดอก และเถาเลื้อย เน้นความสวยงามของเส้นโค้งที่อ่อนช้อย อีกหนึ่งกลุ่ม คือ กล้วยใบหมากแก่ง (กล้วยสับประรด) ลักษณะใบหมากแก่งเป็นรูปปลายประติขฐ์ใบเรียวย คล้ายกับลายกนก ลายกะจงบ ลายกลีบบัว ชาวบ้านจะนำอาหารที่ประกอบด้วย ข้าวสวย ขนม ผลไม้ ใส่ในกระทงใบตองวางไว้ บนจองพารา จุดธูปเทียนกล่าวอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าให้มาเสด็จประทับที่จองพารา เพื่อเป็นสิริมงคล และจะตั้งไปจนครบ 7 วัน เมื่อสิ้นสุดการบูชา ก็จะนำจองพาราไปทิ้งหรือเผา บ้างก็เอาไว้นอกชายคาบ้าน นอกครัว ไม่นิยมเก็บไว้ในบ้าน เมื่อถึงปีถัดไปก็จะทำใหม่อีกครั้ง

สำหรับชาวไทยใหญ่นั้นประเพณีจองพาราเปรียบเสมือนการทำบุญครั้งใหญ่เป็นส่วนสำคัญของประเพณีไทยใหญ่ที่จัดทำกันในช่วงออกพรรษา โดยที่มีความศรัทธาและความเคารพในพระพุทธรูปศาสนาเป็นตัวแทนหลัก ในการจัด และในปัจจุบันนี้จองพาราถือเป็นประเพณีที่นักท่องเที่ยววัฒนธรรมให้ความสนใจเป็นอันมาก โดยจะเห็นได้จากการจัดงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ในอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนเอง และด้วยความน่าสนใจของประเพณีนี้ในหลายพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงได้มีการเริ่มนำจองพารามา เป็นสื่อในการส่งเสริมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเช่นกัน (กรกนก สนิทการ, 2560: 7)

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของวันออกพรรษา

ในพรรษาที่ 7 นับแต่ปีที่ตรัสรู้ พระพุทธองค์จึงได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เทศนาพระอภิธรรมปิฎกโปรดพระพุทธมารดาอยู่หนึ่งพรรษา (3 เดือน) ครั้นถึงวันปวารณาออกพรรษา วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 พระพุทธองค์จึงเสด็จลงสู่โลกมนุษย์ทางบันไดทิพย์ ทั้ง 3 ได้แก่ บันไดเงิน บันไดทอง และบันไดแก้ว ซึ่งสักกเทวราช (พระอินทร์) ให้พระวิษณุกรรมเนรมิตทอดจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สู่โลกมนุษย์ ที่ประตูเมืองสังกัสสนคร ที่นั่นบรรดาพุทธศาสนิกชนต่างมารอรับตักบาตรภัตตาหารกันอย่างเนืองแน่นชาวพุทธจึงยึดถือปรากฏการณ์ในวัน แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงสู่โลกมนุษย์ เรียก “วันเทโวโรหณะ” และวันพระพุทธเจ้าเปิดโลก เพราะวันนั้นโลกทั้ง 3 คือ สวรรค์ มนุษย์ และ บาดาล (นรก) ต่างสามารถแลเห็นกันได้ตลอดทั้ง 3 โลก (ประชิด สุกฤษณ์พัฒน์, 2546: 20)

2. ความสำคัญของวันออกพรรษา

วันออกพรรษา (ออกหว่า) เป็นวันสำคัญของพุทธศาสนา ด้วยเหตุผลดังนี้

- 1) หลังจากวันออกพรรษาพระสงฆ์ได้รับพระบรมพุทธานุญาตให้จาริกไปค้าง

แรมที่อื่นได้

2) เมื่อออกพรรษาแล้วพระสงฆ์จะได้นำความรู้จากหลักธรรมและประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างพรรษาไปเผยแผ่แก่ประชาชน

3) ในวันออกพรรษาพระสงฆ์ได้ทำปวารณา เปิดโอกาสให้เพื่อนพระภิกษุว่ากล่าวตักเตือนเรื่องความประพฤติของตนเพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ ความเคารพนับถือและความสามัคคีกัน

4) พุทธศาสนิกชนได้นำแบบอย่างไปทำปวารณาเปิดโอกาสให้ผู้อื่นว่ากล่าว ตักเตือนตนเองเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนและสร้างสรรค์สังคมต่อไป

3. การถือปฏิบัติวันออกพรรษาในประเทศไทย

วันออกพรรษาเป็นวันปวารณาของพระสงฆ์โดยตรง ที่จะต้องประชุมกันทำปวารณากรรมแทนอุโบสถกรรม สำหรับพุทธศาสนิกชนฝ่ายคฤหัสถ์ ก็ถือว่าเป็นวันพระสำคัญ มักนิยมไปทำทานรักษาศีลและฟังธรรมเป็นกรณีพิเศษ นอกจากนี้ ยังมีประเพณีเนื่องด้วยวันออกพรรษาอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า “ประเพณีตักบาตรเทโว”

คำว่า “ตักบาตรเทโว” มาจากคำเต็มว่า “ตักบาตรเทโวโรหณะ” คือ การตักบาตรเนื่องในโอกาสที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งคัมภีร์อรุทธกถาธรรมบทบันทึกไว้ว่าเมื่อพระพุทธเจ้าแสดงยมกปาฏิหาริย์ (ปาฏิหาริย์เป็นคู่ ๆ) ที่ต้นมะม่วงใกล้เมืองสาวัตถีแล้วก็เสด็จขึ้นไปจำพรรษาที่ 7 บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อเทศนาพระอภิธรรมโปรดพุทธมารดาเป็นเวลา 3 เดือน ครั้นออกพรรษาแล้วพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงเสด็จลงสู่มนุษยโลกทางบันไดพาดลงใกล้เมืองสังกัสสะ

4. ประเพณีจองพารา

ประเพณีแห่งจองพารา คือ ประเพณีบูชาปราสาทพระของคนไตหรือชาวไทยใหญ่ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญสำหรับชาวแม่ฮ่องสอน อีกหนึ่งอย่าง ซึ่งประเพณีปอยเหลินสิบเอ็ดจะจัดขึ้นในเดือน 11 ระหว่างขึ้น 13 - 14 ค่ำ ประชาชนจะซื้ออาหารและสิ่งของต่าง ๆ สำหรับไปทำบุญที่วัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เมื่อถึงรุ่งเช้ามีดของวันขึ้น 15 ค่ำ ซึ่งตรงกับวันออกพรรษา จะมีการตักบาตรเทโวโรหณะ ตอนกลางคืนตามบ้านเรือนและวัดต่าง ๆ จะมีการจุดประทีปโคมไฟสว่างไสวมีการแห่ “จองพารา” หรือ “ปราสาทรับเสด็จพระพุทธเจ้า” ซึ่งตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงามมีการแสดงการเล่นพื้นเมืองและมหรสพต่าง ๆ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2556) การบูชาจองพารา คือ การสร้างปราสาทเพื่อคอยรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่จะเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ เทศกาลนี้จัดขึ้นระหว่างวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันแรม 8 ค่ำ เดือน 11 โดยก่อนถึงวันงานจะมีการจัดงานตลาดนัดออกพรรษามีการนำสินค้าต่าง ๆ ที่จะใช้ในการ

ทำบุญ เช่น อาหาร ขนม ดอกไม้ เครื่องไทยทานมาวางขายเพื่อให้ชาวบ้านได้หาซื้อข้าวของเครื่องใช้ในการเตรียมงาน และมีการจัดเตรียมสร้าง “จองพารา” ซึ่งเป็นปราสาทจำลอง ทำด้วยโครงไม้ไผ่ ประดับลวดลายด้วยกระดาษสา กระดาษสีต่าง ๆ หนอกกล้วย อ้อยและโคมไฟ ตกแต่งอย่างสวยงามเพื่อใช้สมมติเป็นปราสาทรับเสด็จพระพุทธองค์จากสวรรค์ จากนั้นก็จะยก “จองพารา” ขึ้นไว้นอกชายคา นอกรั้ว หรือบริเวณกลางลานทั้งที่บ้านและที่วัด ประเพณีนี้มีพื้นเพจากความเชื่อที่ว่าถ้าได้จัดทำจองพาราหรือปราสาทพระรับเสด็จพระพุทธเจ้าที่บ้านของตนเองแล้วครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข ได้บุญกุศล ส่งผลไปถึงการประกอบอาชีพ และจะได้รับผลสำเร็จตลอดทั้งปี

จองพาราจะมีส่วนประกอบโครงที่ทำจากไม้ไผ่ บุด้วยกระดาษสา ตกแต่งด้วยกระดาษสีบุลายศิลปะชาวไต ซึ่งมี 2 กลุ่มลาย คือ กลุ่มนอนเคอ (ลานเคลือเถา) ลักษณะลายที่เขียนเป็นเถาติดต่อกัน ประกอบด้วยก้านใบ ดอก และเถาเลื้อย เน้นความสวยงามของเส้นโค้งที่อ่อนช้อย อีกหนึ่งกลุ่ม คือ ลายใบหมากแก้ง (ลายสัประรด) ลักษณะใบหมากแก้งเป็นรูปลายประดิษฐ์ใบเรียวย คล้ายกับรายนกนกลายกะจง ลายกลีบบัว ชาวบ้านจะนำอาหารที่ประกอบด้วย ข้าวสวย ขนม ผลไม้ ใส่ในกระทงใบตองวางไว้บนจองพารา จุดธูปเทียนกล่าวอัญเชิญพระพุทธเจ้าให้มาเสด็จประทับที่จองพาราเพื่อเป็นสิริมงคล และจะตั้งไปจนครบ 7 วัน เมื่อสิ้นสุดการบูชา ก็จะนำจองพาราไปทิ้งหรือเผา บ้างก็เอาไว้นอกชายคาบ้านนอกรั้ว ไม่นิยมเก็บไว้ในบ้าน เมื่อถึงปีถัดไปก็จะทำใหม่อีกครั้ง

การสืบสานภูมิปัญญาการทำจองพาราโดยชุมชน ถือได้ว่าเป็นการดำเนินงานอนุรักษ์คุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน ด้วยคุณค่าความสัมพันธ์ทางสังคมพื้นฐานซึ่งสอดคล้องกับความต้องการทางสังคมในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรมในเบื้องต้น โดยได้ทำให้เกิดการสืบทอดคุณค่าทางความเชื่อ ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนาด้วยความสามัคคีของชาวชุมชน ในการมีส่วนร่วมกระจ่ายการทำและการบูชาจองพารา ซึ่งได้ส่งผลต่อการอนุรักษ์บรรยากาศและสภาพแวดล้อมของชุมชนในช่วงเทศกาลออกพรรษา ไปพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงานอนุรักษ์ การให้โอกาสกลุ่มเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี การสื่อคุณค่าของคนในชุมชนผ่านการแสดงออกทางวัฒนธรรม รวมทั้งการส่งเสริมบรรยากาศในเรื่องการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้ภายในชุมชน (เกศรา เชียงหว่อง, 2559: 11)

สำหรับชาวไทยใหญ่นั้นประเพณีจองพาราเปรียบเสมือนการทำบุญครั้งใหญ่ เป็นส่วนสำคัญของประเพณีไทใหญ่ที่จัดทำกันในช่วงออกพรรษา โดยที่มีความศรัทธาและความเคารพในพุทธศาสนาเป็นตัวแกนหลัก ในการจัด และในปัจจุบันนี้จองพาราถือเป็นประเพณีที่

นักท่องเที่ยววัฒนธรรมให้ความสนใจเป็นอย่างมาก โดยจะเห็นได้จากการจัดประเพณีที่ยิ่งใหญ่ในอำเภอแม่ฮ่องสอนเอง และด้วยความน่าสนใจของประเพณีนี้ในหลายพื้นที่ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน จึงได้มีการเริ่มนำจองพารามาเป็นสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเช่นกัน

5. แนวคิดประเพณีถวายจองพารา

“จองพารา” เป็นภาษาไทยใหญ่แปลว่า “ปราสาทพระ” มาจากคำว่า “จอง” แปลว่า วัด หรือปราสาท และคำว่า “พารา” แปลว่า พระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปเจ้า การบูชา จองพารา คือ สร้างปราสาทเพื่อรับเสด็จพระพุทธรูปเจ้าที่เสด็จลงมาจากรวรรค์ ขึ้นดาวดึงส์ในวันออกพรรษา

งานบุญประเพณีจองพาราของจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น อันเนื่องมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความหนาแน่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจำนวนมาก งานบุญประเพณีจองพารานี้ถือเป็นงานบุญใหญ่ที่ได้บุญกุศลเป็นอย่างมาก

หมู่บ้านไตได้ช่วยกันจัดทำจองพาราบูชาไว้ ที่วัดประจำหมู่บ้านตลอด 7 วัน หลังวันออกพรรษา มีความเชื่อว่าทุกคนในหมู่บ้าน จะมีความสุขกันทั่วหน้า และส่งผลไปถึงการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่ ได้ผลผลิตดีด้วย

6. ประเภทของจองพารา

จองพารา หรือปราสาทพระ ทำด้วยโครงสร้างไม้ไผ่ แล้วบุด้วยกระดาษสา ตกแต่งด้วยกระดาษสีลวดลาย เจาะกระดาษสี กระดาษเงิน กระดาษทอง ตั้งบูชา บนร้านสูง ห้อยผลไม้ประดับไฟ สว่างไสวตลอด 7 วัน ส่วนประกอบของจองพารา ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนใหญ่ ๆ ส่วนเชิงหรือฐาน ส่วนตัวจองพารา (ตัวจองพารามีส่วนประกอบอีก 3 ส่วน คือ ส่วนฐาน ส่วนปราสาท และส่วนยอด) และเครื่องห้อย หรือเครื่องบูชา

เชิงหรือนั่งร้านที่ตั้งบูชาจองพารา จะสร้างขึ้น ที่หน้าบ้าน หน้าวัด ที่เป็นที่สูงจากพื้นทั่วไป เพื่อเป็นการคารวะ การทำเชิงที่บูชา จะใช้ไม้ไผ่ ผึงเป็นเสา 4 ต้น บนขานสี่เหลี่ยม แล้วทำนั่งร้านให้สูง จากพื้น บนนั่งร้าน 3 ด้าน สานด้วยดอกไม้ไผ่ เป็น “ผายาดจะมาด” ปิดไว้เหลืออีกด้าน ทำเป็นบันไดพาตไ้ ที่มุมนั่งร้านใช้ต้นกล้วย ต้นอ้อยผูกไว้และจัดทำประทีป โคมไฟประดับให้ไหม้แสงสว่างยามค่ำคืน จองพารา ที่ทำบูชาหลายรูปแบบได้แก่

จองยอด หรือ “ผาสาด” (ปราสาท) เป็นจองพารา ขนาดใหญ่ความสูงตั้งแต่ 3.50 เมตรขึ้นไป มียอดปราสาทยอดเดียว 5 ยอด หรือ 7 ยอด มีโครงสร้างยุ่งยากซับซ้อน การสร้างต้องใช้ทุนสูง ใช้เวลาสร้างเป็นแรมเดือน จองผาสาด เป็นจองพาราที่สวยงาม วิจิตรบรรจงมาก

ทั้งที่ฐานและส่วนยอด มีลวดลายเจาะกระดากประกอบ มีการตัดกระดาก เป็นรูปสามเหลี่ยม ห้อย ผู้ที่จะทำจงพาสาดได้ ต้องเป็นช่างชั้นครู นิยมทำและตั้งบูชาที่วัดประจำ หมู่บ้านและ วัดทั่วไป

จงคอก เป็นจงพาราขนาดใหญ่ รองลงมาจากจงยอด มีส่วนประกอบคล้ายกัน แต่ขนาดเล็กกว่า ส่วนยอดมียอดเดียว มีลวดลาย ประกอบไม่ละเอียดนัก การทำไม่ยุ่งยากซับซ้อน นิยมตั้งบูชาที่วัดและบ้านของผู้ที่มีฐานะดีทั่วไป

จงปีต่าน คือ จงพารา ที่ไม่มียอด หรืออาจ เรียกว่า จงพารายอดตัด มีเฉพาะ ส่วนปราสาท และฐาน มีลวดลายประกอบน้อย ทำง่าย นิยมทำบูชาตามบ้านทั่วไป

จงผาสาน หรือจงสาน เป็นจงพารา ที่ทำขึ้น โดยวิธีการขนาดเล็ก นิยมบูชากันทั่วไป เพราะทำได้เอง

เวลาเข้ามิดของวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา จะนำ “ข้าวหอมต๋อ” คือ อาหารสำหรับถวายพระพุทธรูป ประกอบด้วยข้าวสวย ขนมหั้ว กล้วย กล้วยไม้ ใส่น้ำมันในกระทงใบตอง วางไว้ในจงพารา จุดธูปเทียนบูชา กล่าวอัญเชิญพระพุทธรูปเจ้า ให้เสด็จมาประทับที่จงพารา เพื่อเป็นสิริมงคลตลอดจนครบ 7 วัน จะรื้อถอน จงพาราออกไปทิ้งหรือเผา ปีต่อไปก็ทำขึ้นมาบูชาใหม่

7. คุณค่าที่ปรากฏในประเพณีถวายจงพารา

ประเพณีถวายจงพารา (หรือประเพณีตานจงพารา) เป็นประเพณีที่สำคัญในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดแม่ฮ่องสอน การถวายจงพารามีความหมายทางศาสนาและสังคมที่ลึกซึ้ง ซึ่งสะท้อนถึงคุณค่าหลายประการ ดังนี้:

1) คุณค่าทางศาสนา

การสืบทอดศาสนา ประเพณีนี้เป็นการถวายสิ่งของต่าง ๆ แต่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นการสืบทอดและรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคม การปฏิบัติธรรม ผู้เข้าร่วมประเพณีมีโอกาสได้ปฏิบัติธรรม ทำบุญ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับพระพุทธศาสนา การถวายทาน การถวายจงพาราเป็นการถวายทานที่สะท้อนถึงการให้และการแบ่งปัน ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา

2) คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม

การสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ประเพณีนี้เป็นโอกาสที่ชุมชนมารวมตัวกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และสร้างความสามัคคีภายในชุมชน การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณีถวายจงพาราเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักและสืบสานต่อไป การแลกเปลี่ยนและเสริมสร้างความสัมพันธ์ ผู้คนจากชุมชนต่าง ๆ มารวมตัวกัน ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยน

เปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน

3) คุณค่าทางจิตใจและจิตวิญญาณ

การสร้างความสุขในจิตใจ การทำบุญและปฏิบัติธรรมในประเพณีนี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีจิตใจสงบสุขและพัฒนาจิตวิญญาณ การแสดงความกตัญญู: การถวายจองพาราเป็นการแสดงความกตัญญูต่อพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ การปลูกฝังคุณธรรม ประเพณีนี้ช่วยปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความมีน้ำใจ การให้และการแบ่งปัน ซึ่งเป็นคุณค่าที่สำคัญในสังคม

4) คุณค่าทางเศรษฐกิจ

การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน การจัดประเพณีนี้ช่วยส่งเสริมการค้าขายในชุมชน เนื่องจากผู้คนมารวมตัวกันและมีการใช้จ่ายเงินในชุมชน การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ประเพณีถวายจองพาราสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ซึ่งมีผลดีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่น

ประเพณีถวายจองพาราเป็นประเพณีที่มีคุณค่าหลายประการ ทั้งทางศาสนา สังคม วัฒนธรรม จิตใจ และเศรษฐกิจ การรักษาและสืบสานประเพณีนี้ไม่เพียงแต่เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ยังเป็น การเสริมสร้างคุณธรรมและความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ทั้งยังมีผลดีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นอีกด้วย

8. หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีถวายจองพารา

ประเพณีถวายจองพาราเป็นประเพณีที่สะท้อนถึงหลักพุทธธรรมหลายประการที่สำคัญในพระพุทธศาสนา หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีนี้มีดังนี้

1) ทาน (การให้)

การถวายสิ่งของ การถวายจองพาราเป็นการให้ทานแก่พระสงฆ์ โดยการถวายสิ่งของต่าง ๆ เช่น อาหาร เครื่องใช้จำเป็น ถือเป็น การให้ที่ไม่หวังสิ่งตอบแทน การแบ่งปัน การให้ทานเป็นการแบ่งปันสิ่งที่มีให้กับผู้อื่น เป็นการเสริมสร้างความเอื้อเฟื้อและความมีน้ำใจในชุมชน

2) ศีล (การรักษาศีล)

การปฏิบัติศีล 5 ผู้เข้าร่วมประเพณีมักจะปฏิบัติศีล 5 เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของจิตใจและการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การรักษาความสงบเรียบร้อย การปฏิบัติศีลช่วยให้ผู้เข้าร่วมรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบในระหว่างการประชุมพิธีกรรม

3) ภาวนา (การพัฒนาจิตใจ)

การทำสมาธิ ประเพณีนี้มักจะมีการทำสมาธิและการปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อเสริมสร้างความสงบในจิตใจและการพัฒนาปัญญา การสวดมนต์ การสวดมนต์เป็นการฝึกจิตใจให้มีความสงบและสามารถเกิดสมาธิได้

4) อิทธิบาท 4 (คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ)

ฉันทะ (ความพอใจ) ผู้เข้าร่วมประเพณีมีความพอใจและยินดีในการทำบุญและการปฏิบัติธรรม วิริยะ (ความพากเพียร) การจัดประเพณีนี้ต้องใช้ความพากเพียรและความตั้งใจในการเตรียมงานและดำเนินการ จิตตะ (ความเอาใจใส่) การทำบุญและการปฏิบัติธรรมในประเพณีนี้ต้องมีความเอาใจใส่และความตั้งใจในการทำ วิมังสา (การพิจารณา) การพิจารณาและไตร่ตรองในหลักธรรมและการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

5) กรุณาและเมตตา (ความรักและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่)

การช่วยเหลือกัน การร่วมมือกันจัดประเพณีเป็นการแสดงออกถึงความเมตตาและกรุณาระหว่างคนในชุมชน การเสริมสร้างความสามัคคี การทำงานร่วมกันในการจัดประเพณีนี้ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความร่วมมือกัน

ดังนั้น ประเพณีถวายจองพาราเป็นประเพณีที่สะท้อนถึงหลักพุทธธรรมหลายประการ ได้แก่ ทาน ศีล ภavana อิทธิบาท 4 กรุณาและเมตตา ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความสงบสุขในจิตใจของผู้เข้าร่วมประเพณี นอกจากนี้ยังเป็นการสืบทอดและรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคมอย่างยั่งยืน

สรุป

ประเพณีถวายจองพาราเป็นประเพณีที่มีคุณค่าหลายประการทั้งในด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรม คุณค่าทางศาสนา การสืบทอดศาสนา ช่วยในการรักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคม การปฏิบัติธรรม เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้ทำบุญ ปฏิบัติศีล และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับพระพุทธศาสนา การถวายทาน แสดงถึงการให้และการแบ่งปัน ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา การสร้างความสามัคคี ช่วยให้ชุมชนรวมตัวกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน และสร้างความสามัคคี การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักและสืบสานต่อไป การแลกเปลี่ยนและเสริมสร้างความสัมพันธ์ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน การสร้างความสงบสุขในจิตใจ การทำบุญและปฏิบัติธรรมช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีจิตใจสงบสุขและพัฒนาจิตวิญญาณ การแสดงความกตัญญู แสดงความกตัญญูต่อพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ การปลูกฝังคุณธรรม ช่วยปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความมีน้ำใจ การให้และการแบ่งปัน การสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ช่วยส่งเสริมการค้าขายในชุมชนและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว การสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ประเพณีสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีถวายจองพารา ทาน (การให้) การถวายสิ่งของ

การให้ทานแก่พระสงฆ์โดยการถวายสิ่งของต่าง ๆ การแบ่งปัน แสดงออกถึงการแบ่งปันและการมีน้ำใจ ศิล (การรักษาศิลป์) การปฏิบัติศิลป์ 5 รักษาความบริสุทธิ์ของจิตใจและการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การรักษาความสงบเรียบร้อย ช่วยให้การประกอบพิธีกรรมเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อยภาวณา (การพัฒนาจิตใจ) การทำสมาธิ เสริมสร้างความสงบในจิตใจและพัฒนาปัญญา การสวดมนต์ฝึกจิตใจให้สงบและเกิดสมาธิ อิทธิบาท 4 คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ประเพณีถวายจองพาราเป็นประเพณีที่สะท้อนถึงคุณค่าทางศาสนา สังคม วัฒนธรรม จิตใจ และเศรษฐกิจ พร้อมกับแสดงหลักพุทธธรรมที่สำคัญ เช่น ทาน ศิล ภาวณา อิทธิบาท 4 และกรุณาและเมตตา ทั้งหมดนี้ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความสงบสุข และการพัฒนาจิตใจในชุมชนอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรกนก สนิทการ. (2560). “การศึกษาคุณลักษณะของสื่อประเพณีจองพารา และการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาניתศศาสตร์และนวัตกรรม). คณะניתศศาสตร์และนวัตกรรม การจัดการ. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.**
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2556). **ทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย ชุดภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน.** กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.).
- เกศรา เชียงห้วง. (2559). “การเรียนรู้ในการดำเนินงานอนุรักษ์คุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนไทใหญ่ ผ่านการสืบสานภูมิปัญญา การทำจองพาราอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษำบ้านเมืองปอน จ.แม่ฮ่องสอน”. **วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. 23 (2): 1-14.**
- ประชิด สกุนะพัฒน์. (2546). **สาระนำรู้เรื่องวัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภูมิปัญญา.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2549). **ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน.** แม่ฮ่องสอน: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน.